

Комунальна установа
"Центр професійного розвитку педагогічних працівників
Первомайської міської ради Миколаївської області"

Реалізація

Державного стандарту базової середньої освіти:

мовно-літературна освітня галузь

Методична шпаргалка

*Олена РІДОШ,
консультант КУ "ЦПРПП"*

Первомайська міська громада, 2023

Хто помірно, але постійно вивчає предмети, корисні як у цьому, так і в майбутньому житті, тому навчання не труд, а втіха.

Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитись...

Г. Сковорода

Тема. Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти: мовно-літературна освітня галузь

Очікувані результати

Удосконалення здатностей:

- ✓ визначати та враховувати запити, можливості та очікування всіх учасників освітнього процесу;
- ✓ забезпечувати наставництво, супервізію;
- ✓ ознайомитися зі шляхами та стратегіями подолання освітніх втрат;
- ✓ опрацювати інструменти та ресурси, які пропонує портал ВШО;
- ✓ організовувати якісний освітній процес, проводити внутрішній моніторинг якості освіти, виявляти та долати освітні втрати.

Державний стандарт базової середньої освіти - це вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня.

Модельна навчальна програма — це документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.

Державний стандарт містить:

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

▶ ключові компетентності включно з базовими знаннями	▶ 7 варіантів базового навчального плану, відповідно до освітніх потреб дітей
▶ наскрізні вміння, що поєднують компетентності та галузі	▶ рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за кожною з галузей та загалом, визначені в базових навчальних планах
▶ обов'язкові результати навчання (загальні і конкретні)	
▶ орієнтири для їхнього оцінювання	

Державний стандарт – основа для розробки типових та інших освітніх програм, згідно з вимогами, передбаченими статтею 11 Закону України “Про повну загальну середню освіту”

Основні компетентності, які формує базова середня освіта

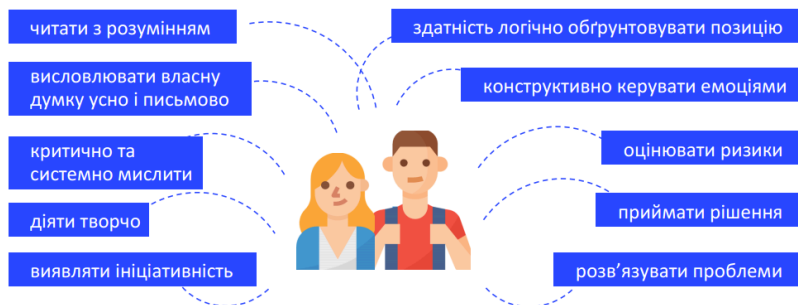
МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

1 Вільне володіння державною мовою	6 Екологічна компетентність
2 Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	7 Інформаційно-комунікаційна компетентність
3 Математична компетентність	8 Навчання впродовж життя
4 Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	9 Громадянські та соціальні компетентності
5 Інноваційність	10 Культурна компетентність
	11 Підприємливість і фінансова грамотність

Спільні для всіх компетентностей наскрізні вміння

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Вони формуються на всіх інтегрованих курсах або предметах

Що визначено для кожної освітньої галузі

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

мета
групи загальних результатів
компетентнісний потенціал:
уміння та ставлення – за кожною ключовою компетентністю
базові знання – для галузі загалом
обов'язкові результати навчання:
загальні
конкретні
орієнтири для оцінювання
рекомендована, мінімальна та максимальна кількість навчальних годин – у базовому навчальному плані

Структура типової освітньої програми та освітньої програми закладу середньої освіти

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Програмно-тематичне планування уроків української літератури для 5 класу НУШ (зразок)

№ за п	Дата	Зміст уроку	Очікувані результати навчання <i>Учень/учениця:</i>	Види навчальної діяльності учнів	Компетентності	Примітка
Вступ (1 год)						
1.		Художня література як вид мистецтва. Своєрідність <i>Т.Л:</i> <i>МК:</i>	Уважно слухає інформацію про художню літературу як вид мистецтва тощо	Дискусія на тему: «Роль мистецтва в сучасному світі». Перегляд екранізацій (епізодів) творів української літератури, вивчених у 5 класі, та обговорення їх у класі.	Ключова компетентність: Навчання впродовж життя Вільне володіння державною мовою Культурна Читацька компетентність:	

					Літературознав ча Аксіологічна	
--	--	--	--	--	--------------------------------------	--

Зверніть увагу!

Модельні навчальні програми для 5-6 класів мають бути конкретизовані в **програмах** на рівні закладу освіти. На основі обраної модельної програми учитель розробляє **навчальну програму** предмета.

Навчальна програма повинна містити:

- 1) опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та/або відповідною модельною навчальною програмою,
- 2) розподіл навчальних годин на вивчення кожного тематичного блоку з урахуванням очікуваних результатів навчання, визначених навчальною програмою,
- 3) опис видів навчальної діяльності.

Навчальна програма структурується за зразком модельних програм, затверджується педагогічною радою закладу освіти.

Учитель складає календарне планування відповідно до навчальної програми. Календарно-тематичне планування здійснюється педагогом у **довільній формі й може бути об'єднано з навчальною програмою в один документ**. (Додаток до листа МОН України від 19.08.2022 р. № 1/9530-22).

Відповідно до п.1 статті 54 Закону України «Про освіту» щодо прав і обов'язків педагогічних працівників в організації освітнього процесу педагогічні працівники, які здійснюють освітню діяльність, реалізують право на академічну свободу, у тому числі **свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну діяльність, право на вільний вибір форм, методів і засобів навчання, освітніх методик і технологій, насамперед методик компетентнісного навчання відповідно до освітньої програми закладу освіти**. Крім того, педагогічні працівники мають **право на педагогічну ініціативу** під час розроблення закладом **освіти освітньої програми**.

Згідно з Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженим наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20, **вчитель здійснює моделювання змісту навчання** відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів, добирає і використовує сучасні та ефективні

методики і технології навчання, виховання та розвитку учнів.

Втрати, розриви чи прогалини?

Навчальні втрати – будь-які втрати знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузу в навчанні конкретного учня.

«Навчальні розриви» – значна та стійка різниця в академічній успішності між різними групами (категоріями) учнівства.

Навчальні прогалини – результати навчання, передбачені навчальною програмою, але не здобуті учнем.

Освітні втрати і навчальні втрати

- **Освітні втрати** — це прогалини у знаннях і навичках, які виникають в учнівства під час освітнього процесу у порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків.
- **Навчальні втрати** можна визначити як будь-яку втрагу знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня.

АЛГОРИТМ НАДОЛУЖЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Проводьте діагностичні оцінювання для визначення зон, що потребують додаткової уваги / надолуження навчальних втрат

Первинне діагностичне тестування з української мови для учнів/ниць 5, 7, 9 класів є на платформі «ВШО».

Для учнів/ениць 10-11 класів можна використати завдання ЗНО/НМТ попередніх років (завдання з автоматизованою перевіркою є, наприклад, на сайті osvita.ua).

Власні завдання можна створювати в Google-формах, а також на спеціалізованих платформах, наприклад classtime.com.

Пам'ятайте, що наслідок діагностичного оцінювання – формулювання навчальних цілей.

Розумні (SMART) цілі: конкретні, вимірювані, досяжні, актуальні, своєчасні.

Формулювати цілі важливо спільно з учнями/еницями. Під час формулювання цілей учні/ениці повинні:

- брати до уваги свої сильні сторони;
- розглядати напрями, які потребують удосконалення;
- використовувати встановлені критерії;
- визначати ресурси, які знадобляться для досягнення успіху;
- розробляти плани, що дозволять досягти поставлених цілей;
- ділитися своїми цілями одне з одним, учителем/лькою, батьками;
- планувати терміни.

Ресурси, за допомогою яких можна розробити навчальний контент Теоретичні матеріали

- Теоретичні матеріали «Лайфхаки з української мови». Онлайн-курс EdEra та ГС «Освіторії». Онлайн-лекції з поясненням, відеорозбором типових завдань та онлайн-тестуванням із демонстрацією результату <https://ilearn.org.ua/courses/preview/1>
- Супроводжувальний онлайн-конспект до курсу «Лайфхаки з української мови» (для друку матеріалів або самостійного опрацювання онлайн) <https://ukr-lifehacks.ed-era.com/>
- «Лайфхаки з української літератури». Онлайн-курс EdEra та ГС «Освіторії». Онлайн-лекції з поясненням, відеорозбором типових завдань та онлайн-тестуванням із

демонстрацією

результату

https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:Osvitoria_and_EdEra+lifehacks201+lifehacks201/about

- Супроводжувальний онлайн-конспект до курсу «Лайфхаки з української літератури» (для друку матеріалів або самостійного опрацювання онлайн)
<https://edera.gitbook.io/lit-lifehacks/>

Практична частина. Вправи онлайн

- Платформа iLearn <https://ilearn.org.ua/>
- Львівський центр оцінювання якості освіти (тести з усіх тем мови та літератури; тестування відбувається за обмежений час із демонстрацією результатів)
<http://lv.testportal.gov.ua:8080/>
- Онлайн-тести зовнішнього незалежного оцінювання (згруповано за темами) <https://zno.osvita.ua/>
- Classtime. Покликання для створення власного акаунта та реєстрації учнів на тест. До кожної теми в посібнику запропоновано покликання на окремий тест
<https://www.classtime.com/auth/login> -
- Edpuzzle. Ця програма пропонує тести за навчальним відео; її можна використати для самостійного опанування матеріалу. До окремих тем у посібнику запропоновано завдання у цій програмі <https://edpuzzle.com/>
- Quizizz. Гейміфікована платформа для створення відкритих і закритих запитань, які можна виконувати онлайн як самостійно, так і в командах <https://edpuzzle.com/>
- Quizlet. Платформа, яка допомагає запам'ятовувати визначення, образи, значення за допомогою онлайн-карток. На основі цієї платформи пропонуємо низку карток з української мови та літератури, які можна роздрукувати
https://quizlet.com/olga_pytur

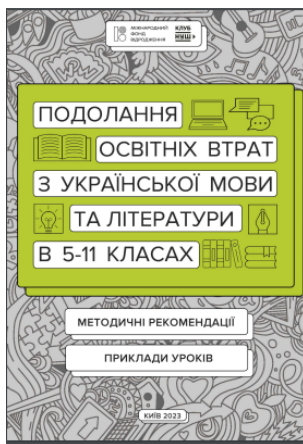
- Дошка Padlet. Віртуальна стіна, на яку можна прикріплювати фото, файли, нотатки тощо. За QR-кодом можна переглянути матеріали до кожного правила орфографії та організувати роботу як онлайн, та і офлайн <https://padlet.com/>
- Сервіс для створення ментальних карт Google. Онлайн-інструмент для узагальнення інформації з можливістю додати зображення та покликання. Готову ментальну карту можна завантажити в різних форматах <https://coggle.it/>

Тривалість виконання завдань для самопідготовки учнів у позанавчальний час не рекомендується більше 1 години у 3 – 5 класах, 1,5 години у 6 – 9 класах, 2 години - у 10 – 11(12) класах.

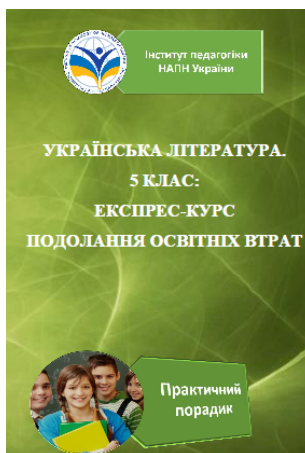
Методичне забезпечення щодо подолання освітніх втрат

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.immediate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf>

<https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Buklet-22Podolannya-osvitnih-vtrat22-2.pdf>

<https://lib.iitta.gov.ua/735026/>

**Практичний порадник для учителів «Українська література. 5 клас: експрес-курс подолання освітніх втрат»
(за заг. ред. Т.О. Яценко).**

Експрес-курс включає коригувальну програму з української літератури для 5 класу на 17 (18) навчальних годин, календарно-тематичне планування, діагностичні роботи для виявлення об'єктивного стану освітніх втрат та результативності їх подолання, картки формульовального оцінювання навчальних досягнень учнів.

Фрагмент експрес-курсу «Українська література.

5 клас: експрес-курс подолання освітніх втрат

Діагностувальна робота № 1 (вхідне діагностування)

1. Аудіювання.

1. Прослухай художній твір, який тобі прочитає учитель/вчителька, або ж перейди за покликанням та прослухай твір. Дай короткі відповіді на запитання.

2. Назви героїв цього твору, місце та час подій.

3. Опиши свої враження від почутого. Хто із героїв тобі сподобався, а хто викликав негативне ставлення? Чому?

4. Сформулюй тему та головну думку цього твору.

5. Розкрий алегоричний зміст персонажів твору.

6. До якого літературного жанру належить цей твір? Свою відповідь обґрунтуй.

7. Поясни, чому навчив тебе цей твір.

II. Читання.

Пригадай прочитані тобою у 5 класі художні твори, та виконай завдання.

2.1. Установи відповідність між назвою художнього твору (1–7) та його автором/авторкою (А–Е)

1 «Фарбований Лис»	А Леся Українка
2 «Лелія»	Б Іван Франко
3 «Чотири сестри»	В Олександр Олесь
4 «Микита Кожум'яка»	Г Сергій Плачинда
5 «Богатирська застава»	Ґ Леонід Глібов
6 «Котилася тарілочка...»	Д Нестор Літописець
7 «Повість минулих літ»	Е Валерій Шевчук .

2. Установи відповідність між назвою художнього твору (1–8) та його героєм/героїнею (А–Є).

1 «Фарбований Лис»	А Будимир
2 «Лелія»	Б Сварог
3 «Чотири сестри»	В Либідь
4 «Микита Кожум'яка»	Г Князівна
5 «Богатирська застава»	Г Павлусь
6 «Яйце-райце»	Д Орел
7 «Берегиня»	Е Чорний Птах
8 «Повість минулих літ»	Є Мавпа Фрузя

2.3. Упізнай героя/героїню за портретом.

- «... вона така гарнесенька: очиці ясні, кучері довгі, сріблясті, сама в білій, прозорій шаті, на голівці малесенька золота корона, ще й крильцята має хороші та барвисті, як у метелика, так і міняться різними барвами, немов тая веселка».

- «Вся в яскраво-білому вбранні, з червоними, вишитими на білому полотні «стрілами Перу на» та «соколами».

- «Над головою пишні зелені коси у вінок склалися, чоло було біле і чисте, очі — величезні, і в них мінилося-променилося зелене сяйво, носик тоненький і прямий, а уста повні й червоні. І цвіло на кожній щоці по яскравому серпику, начебто місяці зійшли з одного й другого боку».

- «Його чередницька шапка-ковпак з'їхала набік. Заросле сивою щетиною, худе лице почервоніло. Чорні очі палали молодо й завзято. Навіть зморшки на лиці розгладилися».

- «Невідомий птах, / Довгохвостий, гостроносий, / На восьми ногах».

Для довідки: Будимир, Лелія, Берегиня, Зеленокоса сестра, комар.

2.4. Установи відповідність між назвою художнього твору (1–8) та його жанром (А–Є).

1 «Берегиня»	А народна казка
2 «Лелія»	Б літературна казка
3 «Повість минулих літ»	В драма-казка
4 «Микита Кожум'яка»	Г літературна загадка
5 «Богатирська застава»	Ґ легенда
6 «Бачить — не бачить...»	Д історичне оповідання
7 «Яйце-райце»	Е літопис
8 «Козацька сторожа в степу»	Є народний переказ

2.5. Поясни, у чому відмінність між народною та літературною казкою. Зроби короткий висновок про їх спільні ознаки.

2.6. Напиши, який літературний твір, із вивчених у І семестрі, або прочитаних самостійно, тобі найбільше сподобався. Поясни чому

III. Письмо.

3.1. Сформулюй основну думку драми-казки Олександра Олеся «Микита Кожум'яка».

3.2. Перейди за <https://www.liveworksheets.com/w/uk/ukrainska-literatura/858611> за покликанням та у запропонованій мнемосхемі знайди позитивні та негативні риси характеру Лиса Микити. із казки І. Франка.

3.3. Перейди за покликанням <https://wordwall.net/> та створи інтерактивну вправу, використавши шаблон «Повітряні кулі» на основі казки «Лелія».

3.4. Заповни схему, вписавши до пустих клітинок риси характеру Будимира із оповідання С.Плачинди «Богатирська застава».

3.5. Напиши короткий лист до свого однокласника чи однокласниці, в якому розкажи про книжку, яку ти рекомендуєш і йому/їй прочитати. Поясни, чому це слід зробити.

IV. Говоріння.

4.1. Підготуй розповідь про літературного героя, який тебе найбільше вразив. Склади короткий план розповіді.

4.2. Обери правильний варіант відповіді.

• Вислів «Я на нім пізнався, як на фарбованім Лисі» означає:

А стати дурним

Б стати хитрим

В стати мудрішим

Г стати розумним

• Усно поясни, в яких життєвих ситуаціях ти можеш вжити цей вираз.

4.3. Установи відповідність між персонажем казки «Лелія» та словами, що йому/їй належать:

1 Мар'яна	А «... кажуть, що не заплатять за сей день нічого...»
2 Панночка	Б «Рости ж, леліє, розкішна, красна, щоби була доля щасна!»
3 Лелія	В «Гину тут на безлюдді, в селі».

4 Павлусь	Г «Тут погано, бридко, страшно».
	Д «А в тому саду чисто, метяно, ще й хрещатим барвіночком дрібно плетяно».

- Усно охарактеризуй одного із персонажів цього твору.

4.4. Упізнай місце подій за його описом. Запиши правильну відповідь. Підготуй усну розповідь про події, пов'язані з одним із місць подій.

- «... впала тоді на землю снігова буря. Шалено металися вихори, а хлопці Холодні Вітри поприкладали до рота крижані труби й подули в них».

- «Он і грядочка з квітками — така малесенька, а чого там тільки нема: і чорнобривці, і тоя, і любисток, і рута, й канупер, і м'ята кучерява, ще й повної рожі кущик невеличкий, та все те барвінком хрещатим обплетено».

- «... крик, шум, гармидер, вози скриплять, колеса туркочуть, коні гримлять копитами, свині квичуть, селяни гойкають...». Для довідок: подвір'я Мар'яни («Лелія»), торговиця («Фарбований Лис»), володіння Білососої сестри («Чотири сестри»).

4.5. Обговори зі своїм однокласником або однокласницею, які проблеми, порушені у художніх творах, тебе найбільше схвилювали. Запиши декілька запитань, які ти хочеш поставити під час діалогу.

Тематичні картки формувального оцінювання навчальних досягнень учнів Народні та літературні казки

I. Цілевизначення.

На початку вивчення теми опрацюй рубрику підручника «Читацький путівник». Перш ніж читати казки, проклади ланцюжок цілей, аби рухатися до власної мети, та допиши подані речення.

1. Читаючи народні та літературні казки, я хочу дізнатися більше про
2. Я хочу зрозуміти
3. Я хотів би/хотіла б розвинути навички

II. Тестування. Запропоновані завдання допоможуть тобі стати компетентним читачем/ компетентною читачкою. Опрацьовуй їх самостійно, у парах чи у групах із однокласниками та однокласницями або ж разом із учителем/учителькою.

1. Вкажи правильний варіант відповіді.

1) Які ознаки народної казки?

А має традиційний початок

Б є чарівні предмети

В трапляються «магічні числа»

Г усі зазначені ознаки

- 2) Ознаки якого виду казок є у творі «Яйце-райце»?

А про тварин

Б соціально-побутових

В героїко-фантастичних (чарівних)

Г ознаки казок усіх видів

- 3) Що стало причиною війни між царем-жайворонком і царицею-мишею?

А яйце-райце

Б зернятко

В чарівна лампа

Г таємні скарби

- 4) Збірка, до якої належить казка Івана Франка «Фарбований Лис», називається:

А «Коли ще звірі говорили»

Б «П'ять кошиків житейської мудрості»

В «Казки народів світу»

Г «Тисяча й одна ніч»

- 5) Казка «Фарбований Лис» з'явилася завдяки народному мистецтву:

А України

Б Індії

В Німеччини

Г Польщі

- 6) У якому з наведених прислів'їв виражено головну думку казки «Лис Микита»?

А Без правди люди не живуть, а маються.

Б Неправдою світ пройде, а назад не вернешся.

В З брехнею правда не дружить.

Г Правда з вогню, води рятує.

III. Пошук і дослідження, спілкування.

- Встав у тексті пропущені слова.

У ... казках відображаються уявлення народу, його багатовіковий життєвий досвід, звичаї, обряди, побут, вірування. Уміння автора/авторки створювати нові незвичайні образи на основі спостережень за реальною дійсністю називається у творі — це неймовірні, чарівні деталі, події, перетворення.

- Порівняй ознаки народних і літературних казок.

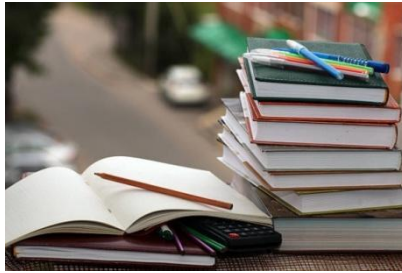
Заповни таблицю.

Народні казки	Головні ознаки	Літературні казки
	Хто є автором?	
	Будова казок	
	Форма існування	
	Варіативність	
	Характер подій	
	Характеристика персонажів	

IV. Власна творчість. Запиши поради Лису Микиті про те, чому не можна обманювати та зазнаватися.

V. Рефлексія.

1. Мені було цікаво дізнатися
2. Тепер я розумію
3. Тепер я вмію
4. Для мене залишилося незрозумілим

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо викладання мовно-літературної освітньої галузі (українська мова та література, українознавство) у закладах загальної середньої освіти Чернівецької області у 2023/2024 н.р.
2. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи. [Методичний poradnik naukovciv Institutu pedagogiki NAPIN Ukraini do pochatku novogo 2023–2024 navchal'nogo roku](#)
3. Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immidiate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf>
4. [Методичні рекомендації викладання іноземної мови у 23-24 н.р.](#)
5. Методичні рекомендації щодо вивчення української мови у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 н.р. Ніна Голуб, Олена Горошкіна
6. «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання»: аналітичний матеріал від фахівців УЦОЯО». <https://surl.li/goznk>
7. Як компенсувати «освітні втрати»: рекомендації для органів влади, засновників і директорів закладів освіти.
8. Тетяна Вакуленко “Ідеального інструменту подолання освітніх втрат не існує, але можна комплексно використовувати найкращий досвід”. <http://surl.li/hmthu>
9. Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації.

10. Державний стандарт базової середньої освіти .

11.Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженим наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20.